

INZICHT

VERSTERKT SAMENWERKEN

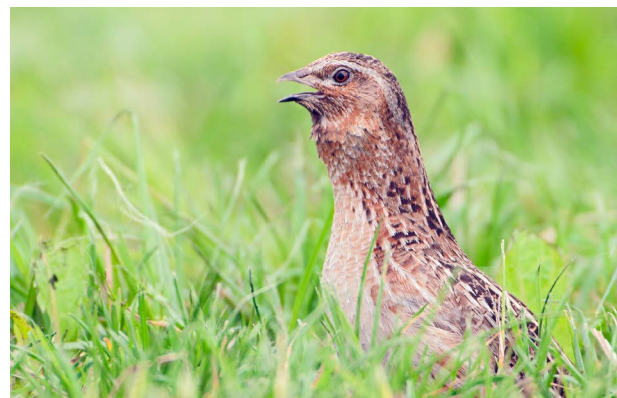
JAARVERSLAG 2024

“

Denk in de Noardlike Fryske Wâlden niet dat je klein of onbeduidend bent. Je levert aan een enorme markt.”

Wouter van Dieren | Raad van Advies

**We zijn een vooruitstrevend
en innovatief collectief,
gedragen door onze leden”**

Loslaten en overdragen

Het jaar 2024 is het tweede jaar in de tweede ANLb periode. De combinatie van ecoregelingen met ANLb pakketten begint te leren, maar de verantwoording over de aanwijzing van de Noardlike Fryske Wâlden als Nutriënt Verontreinigd gebied blijft en is niet te begrijpen. De gevolgen zijn de komende jaren extra zwaar. Gelukkig is er wel geld gevonden voor de indexering van het ANLb om het tekort in 2028 te dekken.

Het project Fjildlab is op 6 december met een hele mooie slotbijeenkomst in Westergeest afgerond en laat veel resultaten zien, waar we de komende jaren profijt van kunnen hebben. De waardering voor ons werk aan landschap en natuur is groot en dat blijkt ook in de bezoeken aan onze gemeentebesturen.

Ons bestuur van de NFW is in 2024 vernieuwd en dat geeft weer nieuwe inzichten en ideeën. De VEL en de VANLA versterken ons bij onze afdelingen. Het Particulier Natuurbeheer wordt een volwaardig onderdeel van de NFW en heeft expertise gekregen

op het bureau. De gebiedsofferte is afgerond en aangeboden aan de minister. Met onze leden kunnen we naast de ecoregelingen en het ANLb nu ook gebiedsgericht groene en blauwe diensten aanbieden. BoerenNatuur wordt in Nederland gewaardeerd en naast de €120 miljoen wordt vanaf 2026 het ANLb uitgebreid met €500 miljoen per jaar.

Met voldoening kan ik terugkijken op de ontwikkeling van de NFW. We zijn een vooruitstrevend en innovatief collectief, gedragen door onze leden. De samenwerking met de andere collectieven in Fryslân en BoerenNatuur is versterkt en daar wordt verder hard aan gewerkt. Voor mij komt er een tijd van loslaten en overdragen. Daarom is dit mijn laatste voorwoord. Grutsk op ús NFW blijf ik me als boer inzetten voor het ANLb en PNb bij deze mooie vereniging die mij na aan het hart ligt.

Albert van der Ploeg
Foarsitter NFW

Inhoud

- 5** Vereniging en bestuur
- 6** Werkgebied
- 8** Projecten
- 10** Interview beheerder Lieuwe Klaas Hiemstra
- 12** Leefgebieden
- 16** Interview schouwer Jacob Bijlsma
- 18** Particulier Natuurbeheer
- 21** Hoogtepunten 2024
- 24** Interview Wouter van Dieren, Raad van Advies
- 26** Nationaal Landschap
- 29** NFW online
- 30** Nawoord Gerrie Visser

Colofon

Dit is een uitgave van Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Buitenpost, april 2025

www.noardlikefryskewalden.nl

Oplage	175 stuks
Tekst	Bureau NFW
Vormgeving	Custard, Hielke Jan Ellens
Fotografie	Binne-Louw Katsma, Marcel van Kammen, bureau NFW

Missie

De vereniging Noardlike Fryske Wâlden streeft naar een vitale landbouw, midden 'yn 'e mienskip', die is vervlochten met het cultuurhistorische landschap met bijbehorende natuurwaarden.

Visie

Aandacht voor biodiversiteit, bodem- en waterkwaliteit, duurzame energie, klimaatveranderingen en kringlooplandbouw is van groot belang voor het voortbestaan van de agrarische sector die zorgt voor voedselproductie, werkgelegenheid en de leefbaarheid in het gebied. Daarnaast maakt het behoud van het historische landschap en de natuur van de Noardlike Fryske Wâlden het gebied aantrekkelijk voor bewoners en bezoekers.

Nationaal landschap Noardlike Fryske Wâlden

Binnen het werkgebied van vereniging NFW is een gebied dat de titel Nationaal Landschap draagt. In het gebied, dat ruim 25.000 hectare omvat, gaan wonen en landbouwactiviteiten samen. Het eeuwenoude coulisselandschap met elzensingels, houtwallen, dobbes en pingoruïnes is grotendeels door boeren gevormd en al die eeuwen vrijwel intact gebleven, dankzij de inzet van agrariërs. Ook vandaag de dag speelt het cultuurlandschap nog steeds een functionele rol in de landbouw. De Noardlike Fryske Wâlden is daarmee een van de weinige gebieden in Nederland waar natuur en landschap zo met elkaar zijn verweven.

Organisatie

De aanpak van de vereniging draagt eraan bij dat boeren in de regio Noordoost-Fryslân hun bedrijf kunnen blijven voorzetten en een vergoeding krijgen voor het natuur- en landschapsbeheer. Vanuit het bureau van de vereniging in Buitenpost worden leden professioneel ondersteund bij de administratie van het agrarisch- én particulier natuurbeheer.

Gebiedspartner

Daarnaast treedt de vereniging met een gebiedsvisie op als gesprekspartner voor samenwerkingspartijen en beleidsmakers en ontwikkelt zij innovatieprojecten waarin zij praktisch en wetenschappelijk onderzoek uitvoert in samenwerking met gebiedspartners, onderwijs en overheden.

Vereniging en bestuur

Bestuur

- De vereniging Noardlike Fryske Wâlden bestaat uit zes afdelingen en heeft 800 leden, waarvan 563 deelnemers aan het ANLb en 28 aan PNb.
- Het Algemeen Bestuur bestaat momenteel uit zeven bestuursleden, die elk een van de aangesloten afdelingen vertegenwoordigen. Dat zijn Geert Broersma (VALD), Pier Jan Boersma (Eastermar's Lânsdouwe), Sienke Noordhof-Heeres (IKG), Daan den Hoed (Smelne's Singellân), Henk Oud (Wâld en Finnen) en Marieke Jelsma (VANLA).
- Albert van der Ploeg is onafhankelijk voorzitter.
- Het dagelijks bestuur wordt gevormd door Albert van der Ploeg, Pier Jan Boersma en Henk Oud.

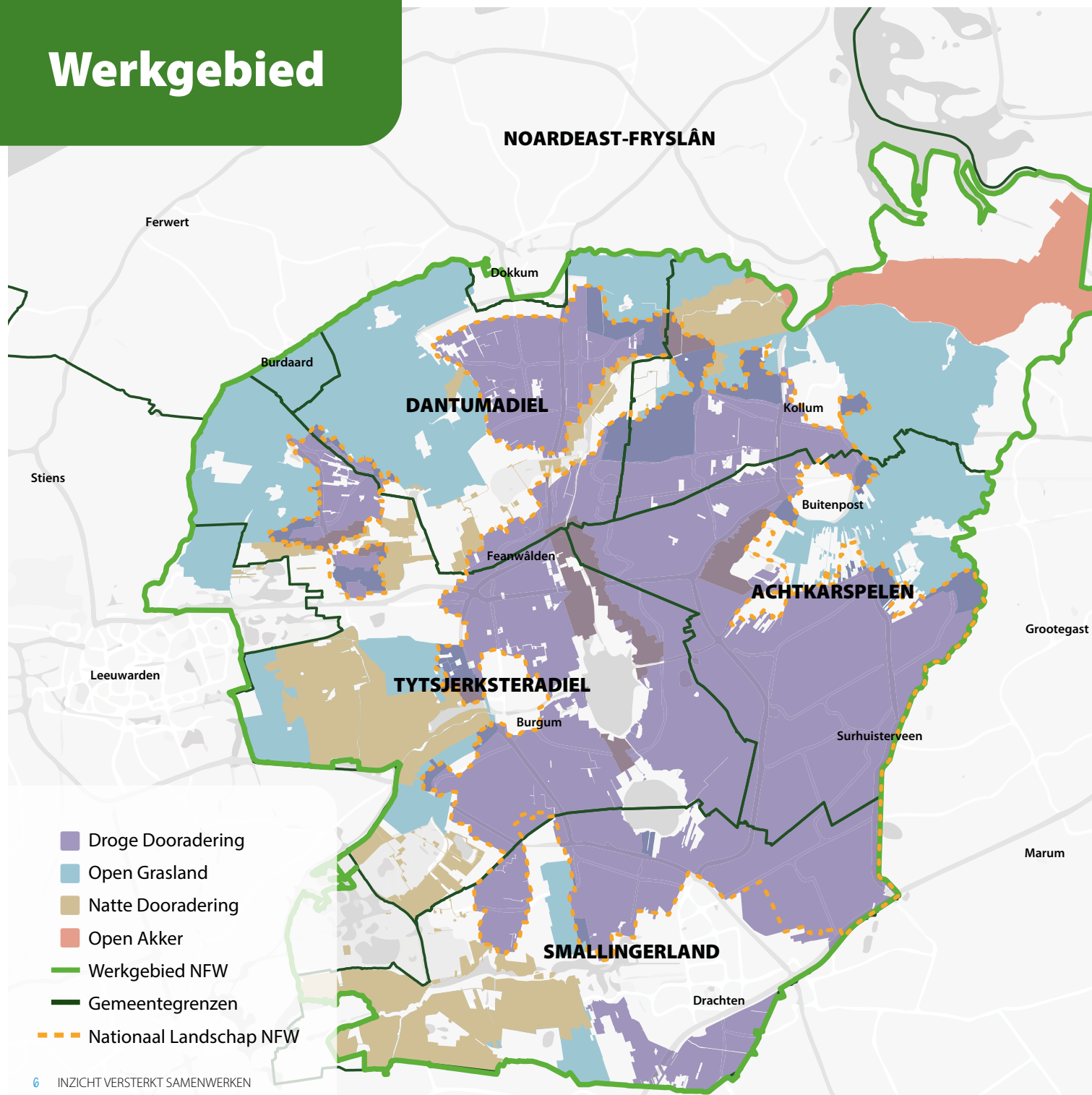
Het bureau

- Op het bureau van NFW werken 12 medewerkers.
- Er zijn 24 beheerregisseurs en 21 schouwers bij de vereniging betrokken.

Het bestuur van de vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Werkgebied

Natuurbeheer

Het totale werkgebied van de NFW is 62.000 hectare groot

195

hectare beheer van houtwallen en elzensingels

11

hectare bosjes

0,5

hectare heggen en hagen

4.100

hectare weidevogelbeheer

1.600

hectare ganzenfoerageergebied

230

hectare beheer waterkwaliteit

324

poelen en pingo's

80

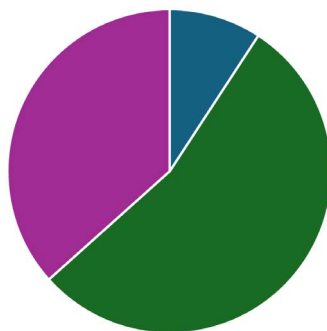
hectare akkerbeheer

60

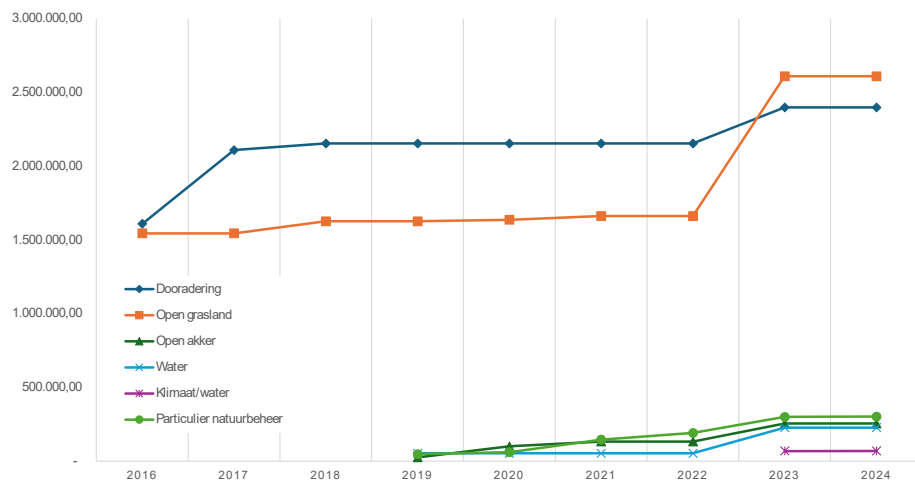
hectare botanische weideranders

Omzet NFW 2024

De omzet van de vereniging is opgebouwd uit baten voor de vereniging, uit het ANLB & PNb en uit projecten met de volgende verdeling.

Budget NFW

Het budget van NFW over de afgelopen jaren per leefgebied. We zien een sterke stijging bij Open grasland. Dit houdt verband met de start van Aanvalsplan Grutto. Over de jaren zijn er leefgebieden bijgekomen zoals particulier Natuurbeheer, Klimaat/Water en Water. De vereniging groeit door!

Projecten

In de afgelopen vier jaar werden veel projecten uitgevoerd onder de noemer Fjildlab, waarin gekeken werd naar nieuwe verdienmodellen in de circulaire landbouw. De ondersteuning vanuit de Versnellingsagenda eindigde in 2024. Met het symposium Fjildlab en de Takomst kwam het project officieel ten einde. Wij zoeken onze eigen weg in de voortzetting van initiatieven en contacten die dankzij Fjildlab zijn gelegd, onder andere met de betrokken overheden.

De Vereniging Noardlike Fryske Wâlden participeert in verschillende projecten die onder meer als doel hebben de biodiversiteit, de bodem of biotopen te verbeteren of om de economische positie en kennis van boeren een duw in de rug te geven. Er lopen onder meer projecten op het gebied van bodemverbetering en om gewassen te telen die gebruikt worden in de bouw. Bij deze projecten werkt NFW samen met andere collectieven, overheden en het bedrijfsleven. Vaak zijn individuele leden van onze vereniging betrokken bij het project.

Meer weten over Fjildlab?
Scan de QR-code en
bekijk de documentaire
Grond voor de toekomst.

“

Lieuwe Klaas Hiemstra | Beheerder

**‘Mei behear wat wer
werom dwaan foar it
gebrûk fan lân’**

**Lieuwe Klaas Hiemstra (38) kun je met gerust hart een
'allround beheerder noemen'. Met een boerderij in kleigebied
en eentje tussen de coulissen is hij inmiddels thuis in zowel
weidevogelbeheer én in droge dooradering. „Wy brûke it lân en
behear is foar my in manier om wat wer werom te dwaan dêrfoar.”**

Zolang er beheer bestaat voor weidevogels, zolang doet de familie Hiemstra er al aan mee. De ANLb-vergoedingen waren in de beginjaren ruimhartig, maar vanwege nieuwe inzichten is het aantal hectare van overheidswege beperkt. „It belied fanút ANLb is rjochte op de kânsryke gebieden.”

De 38-jarige veehouder snapt die beslissing. „Kinst net samar oeral jild útdiele.” Nu heeft het bedrijf, dat hij runt met broer Minne (40), 5 hectare weidevogelland in beheer. Met pakketten uitgesteld maaien, kruidenrijk grasland en botanische randen probeert hij een zo goed mogelijke conditie te creëren voor de weidevogel, samen met de burens. „Wy sitte mei noch oaren yn in ‘mozaïek’. Sa hat de buorman it plasdras op syn lân.”

Ondanks de inzet van de boeren hebben met name de kieviten en grutto's het moeilijk merkt hij. Het aantal loopt terug. „Predaasje is echt in grut probleem.” Dan maar geen weidevogelbeheer is geen optie. „Wy dogge it út oertsjûging en wy kinne it goed ynpassje. It maaisel, wêr't minder aaiwyt ynsit, brûke wy bygelyks foar de drûge kij.” De omzet voor het bedrijf uit beheer schat hij op 1 á 2 procent van het totaal. „It is mar in lyts part. Ast in sint mear krijst foar de molke smyt dat fuort twa kear safolle op.”

Tien jaar geleden kocht de maatschap, toen nog met vader Willem en moeder Attje Meekma, een boerderij erbij aan de Doniaweg in Damwâld. Het bedrijf omvat nu 200 koeien en 120 hectare grond op

zowel kleigrond (bij Sybrandahûs) als zand en leem. „Man, dat liem. Dat liket soms wol beton, sa hurd en fanwege de beammen drûget it folle minder fluch dan op de klaai.”

Boeren tussen de coulissen is anders dan op de klei. Niet alleen vanwege de grond, maar zeker ook vanwege het beheer. De eerste keer dat de Hiemstra's met het onderhoud van de singels aan de slag gingen, kregen ze veel commentaar. Ook van collega's krijgt hij wel eens te horen dat bezorgde burgers de gemeente bellen als er wordt gekapt. „Minsken hjir binne sljocht mei beammen.”

Tegenwoordig hebben boeren die aan beheer doen spandoeken die ze langs de weg hangen. Dan weet iedereen met welk doel de zaagmachine wordt aangezet. Dat scheelt veel onrust. Draagvlak is belangrijk. Om die reden hebben de boeren uit Dantumadiel een aantal jaren terug een kijkhut gebouwd. „Dan kinne minsken sjen wat we dogge en sjen hoe folle libben der is op boerelân.”

In tegenstelling tot weidevogelbeheer is het onderhoud van wallen en singels behoorlijk arbeidsintensief. Elke herfst en winter moet je er mee aan de slag: snoeien, zagen, her en der nieuw prikkeldraad of een paaltje vervangen. De vergoeding moet omhoog, vindt Hiemstra. „Ik hoopje dat mei it ekstra jild foar ANLb hjir omtinken foar komt. It is dat de houtpriis op't heden bêst is, mar oars kin it finaal net út.”

Leefgebieden

Door het natte en koude voorjaar van 2024 was het een zwaar jaar voor de weidevogels in de Noardlike Fryske Wâlden. Er waren weinig muizen, waardoor predatoren zich richtten op de weidevogels. De predatiedruk in alle mozaïeken was hoog. Dit jaar sprong met name de kiekendief eruit als predator. Dit was met name zichtbaar in gebieden waar een ontheffing gold voor het beheren van de steenmarter.

Het koude voorjaar had los van de predatie ook een weerslag op de vogels. Met name de kievit heeft veel last gehad van de koude natte omstandigheden in de eerste leg.

Dit jaar zaten de vogels, meer dan in voorgaande jaren, erg verspreid. Daardoor is op veel percelen het maaien uitgesteld. Door een tweede leg van Kievit en zelfs Grutto werd het broed- en kuikenseizoen lang. Er zijn daarom meerdere percelen uitgesteld tot 8 juli.

In het leefgebied Open Grasland wordt op 4.100 hectare weidevogelbeheer uitgevoerd. Boeren bieden weidevogels op hun percelen rust, ruimte en voedsel door de maaidatum uit te stellen en/of legsel te beschermen.

In samenwerking met de beheerregisseur stellen ze een pakket aan maatregelen op om dit te bereiken.

Leefgebied Open Grasland

2024

2023

880
Grutto's

906

953
Kieviten

1.135

429
Scholeksters

497

634
Tureluurs

603

Leefgebied Open Akkerland

Het leefgebied Akkerland bestaat uit 79 hectare kruidenrijke akkerranden, vogelakkers en wintervoedselakkers.

Na een droog voorjaar in 2023 had 2024 een heel nat en koud voorjaar. Hierdoor was het zoeken naar het juiste moment om te zaaien. Als het zaaien dan gelukt was, werd op sommige plekken het opkomende gewas (geheel) opgegeten door slakken. Een ander aandachtspunt was de opkomst van onkruid op de overblijvende vogelakkers. Toch zijn akkerbeheerders enthousiast en willen ze het beheer graag verder uitbreiden.

Het broedseizoen lijkt redelijk te zijn uitgekapt. Een opvallende waarneming was de aanwezigheid van 11 territoria van de kwartel. Deze vogel komt niet elk jaar tot broeden in dit gebied. In 2023 waren er slechts 3 territoria, in 2022 4 en in 2021 slechts 1. Daarnaast doet de Kievit het ook best goed in het akkergebied.

Kruidenakkerranden zijn weilandranden die ingezaaid worden met granen en kruiden. Ze bieden broed- en schuilgelegenheid en dienen al voedselbron.

Vogelakkers bestaan uit stroken met meerjarig groenvoeder-gewas en stroken natuurbraak. In de winter dienen ze als foerageergebied. Wintervoedselakkers bestaan voor het grootste gedeelte uit granen en kruiden die niet worden geoogst en ondergeploegd. De zaden op de akkers zijn een belangrijke voedselbron voor akkervogels.

Aantal broedparen* van de belangrijkste akkerlandvogels

	2024	2023	2022
 Gele kwikstaart	92	82	78
 Graspieper	123	51	74
 Veldleeuwerik	47	31	59
 Kievit	55	28	72
 Kwartel	12	2	5

*Het aantal broedparen is niet het zelfde als het aantal territoria. Dat zijn afgebakende gebieden die een vogel verdedigt tegen andere soortgenoten om toegang te krijgen tot voedsel, schuilplaatsen en een veilige broedplaats.

475

In 2024 kwamen er bij NFW 475 kapmeldingen binnen van beheerders die besloten eindkap of periodieke snoei uit te voeren. Flink wat meer dan in 2023 toen er 216 kapmeldingen werden geregistreerd.

13.000

Om de kwaliteit van singels en wallen te verbeteren zijn er in februari 13.000 eiken, elzen en bundels met besdragende soorten zoals de wilde lijsterbes en meidoorn uitgedeeld aan leden. De wallen en singels vormen zijn belangrijk voor vogels en insecten.

Foto: Mark Zekhuis

Gekraagde Roodstaart

De Gekraagde Roodstaart geldt als indicatorsoort voor de biodiversiteit aan broedvogels in de houtwallen en singels.

Slecht jaar

2024 gaat helaas in de boeken als een slecht jaar. Het aantal broedterritoria was 10 procent langer dan in het jaar ervoor. Ecoloog Ernst Oosterveld wijdt dit aan het uitzonderlijk natte voorjaar, waardoor er minder insecten waren en roodstaarten moeilijker aan voedsel kwamen. Het broedsucces was in 2024 ook uitzonderlijk laag: in ruim 50 procent van de nesten vlogen jongen uit waar dit gemiddeld genomen 75 procent is.

Jacob Bijlsma
Schouwer

Bij de Noardlike Fryske Wâlden zijn 21 schouwers actief die controleren of de beheerders hebben voldaan aan de eisen die worden gesteld aan beheer. Jacob Bijlsma uit Broeksterwâld is één van hen. Hij werd vijftien jaar geleden gevraagd voor het werk. „Ik hoopje dit noch hiel lang te dwaan.”

Toen Jacob Bijlsma vijftien jaar geleden met pensioen ging, had hij niet bijzonder veel ‘fans’ onder de boeren. Bijlsma was jarenlang boswachter, een man van de natuur. En boeren? Tsja, die hadden over het algemeen wat minder met natuur. „Dêr kinne wy net fan libje”, zeiden ze tegen hem.

In de tijd dat hij nu als schouwer actief is, heeft hij dat sentiment zien veranderen. Boeren zijn nieuwsgieriger geworden naar hoe ze het beter kunnen doen voor de natuur heeft hij het idee. Ze zijn zuinig op de flora en fauna dat op hun grondgebied is te vinden. „Wy sitte yn in yntinsyf kultuerlânskip mei in postsegeltje natoer, foarme troch de singels en dykswâlden, de poelen en dobben.”

Hij ziet steeds meer enthousiasme om die kostbare biotopen te beschermen. „Der is in soad kennis en ynteresse by de boeren. Ik stean der altyd fersteld fan hoe folle boeren ôfkomme op de ekskúrsjes en kennismiddeis.”

Bijlsma heeft respect voor die inzet. Tenslotte krijgen beheerders slechts een onkostenvergoeding voor het belangrijke werk wat ze doen. „Natoerorganisaasjes krije slompen jild, mar boeren meie bliid wêze at se út de kosten komme.”

Het geld krijgen ze overigens alleen als ze zich aan de regels houden. Schouwers bekijken steekproefsgewijs of het werk is uitgevoerd, zoals afgesproken. „By plasdras bygelyks moat it lân sa wiet wêze datst der net trochhinne rinne kinst, mar net sa wiet datst der farre kinne soest.”

Een van de taken van Bijlsma is om te controleren hoeveel hectare er precies onder water is gezet. In de beginjaren had hij stapels papier bij zich. Tegenwoordig heeft hij een tablet mee en worden de resultaten linea recta doorgestuurd naar het bureau.

Bijlsma gaat op pad met Douwe Brouwer. Samen vormen ze een gouden duo. Bijlsma is de laatste jaren niet zo vlug ter been meer. Aan een smal plankje over een sloot waagt hij zich ook maar niet. „Mar dan kin myn maat oer it plankje, en fier ik de gegevens yn op de tablet.”

Meestal hebben beheerders zich keurig aan de afspraken gehouden. Soms is er iets misgegaan. Hij heeft wel eens meegemaakt dat de boekhouder van een beheerder aan het kantoor van NFW had gemeld dat er was gekapt, terwijl dat niet het geval was. Of dat een boer bij hoog en laag volhield dat er echt bloemen waren op het perceel, maar dat Bijlsma ze met de beste wil ter wereld niet kon ontdekken. „Hy hie der skiep te rinnen en dy frette alles op: it gers like wol in biljertlekken.”

Als het kan, adviseert Bijlsma de boeren over verbeteringen, bijvoorbeeld om meer besdragende struiken te planten. Die bomen zijn essentieel voor de vele vogels die de regio aandoen in hun trektocht van Scandinavië naar zuidelijke regionen en via het NFW-kantoor zijn ze simpel te bestellen. „Dy fûgels komme hjirhinne om ûnderweis by te tanken. En dat kin mei tank oan de boeren dy’t se ûnderhâlde.”

Der sit in soad kennis en ynteresse by de boeren”

Douwe Hooglandprijs

Naast het schouwen zet Bijlsma zich voor de NFW in met educatieprojecten. Hij geeft geregeld lezingen op scholen of bij verenigingen. Voor al het werk ontving hij in december 2024 de Douwe Hooglandprijs van de Noardlike Fryske Wâlden.

Schouw

	Bezochte beheereenheden	Afgekeurde eenheden
Open grasland	22	3
Dooradering	425	23
Open Akker	16	0
Water	27	8*
Klimaat	18	0

*Een sloot wordt geschouwd na melding dat er beheer is uitgevoerd. Als een beheerder het beheer op een verkeerde wijze uitvoert, gebeurt dat vaak op meerdere sloten tegelijk. Dit kan dan in één keer leiden tot meerdere afkeuringen. Bij ecologisch slootschonen moeten een deel van de oevervegetatie blijven staan. Dit wordt wel eens vergeten. Onder meer via nieuwsbrieven is aandacht gegeven aan dit probleem. We gaan ervan uit dat er volgend jaar minder afkeuringen zijn.

Particulier Natuurbeheer

Sinds 2019 verzorgt de Vereniging Noardlike Fryske Wâlden Particulier Natuurbeheer. Boeren, burgers en verenigingen met percelen die vallen binnen het Natuur Netwerk Nederland kunnen een vergoeding krijgen als ze hun grond omvormen naar natuur en beheer uitvoeren. In 2024 is de begeleiding van deze particuliere natuurbeheerders verder geprofessionaliseerd.

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Voor heel Fryslân is 287.358 hectare aangewezen waarop idealiter natuur moet worden gerealiseerd.

Momenteel zijn er bij de NFW 28 particuliere beheerders die aan dit programma mee doen. Zij beheren in totaal 431,8 hectare binnen de regeling. De leden krijgen in eerste instantie van de Provincie een bedrag uitbetaald voor de afwaardering van hun land (het verschil tussen de agrarische waarde en de waarde van natuurgrond). En kunnen daarna bij de NFW een beheervergoeding aanvragen die afgestemd is op het beheertype (zie kader). De beschikking loopt nog tot en met 2028.

Lees hoe Jan-Eel en Rinske Meindertsma natuurbeheer succesvol integreren in hun bedrijfsvoering.

Monitoring

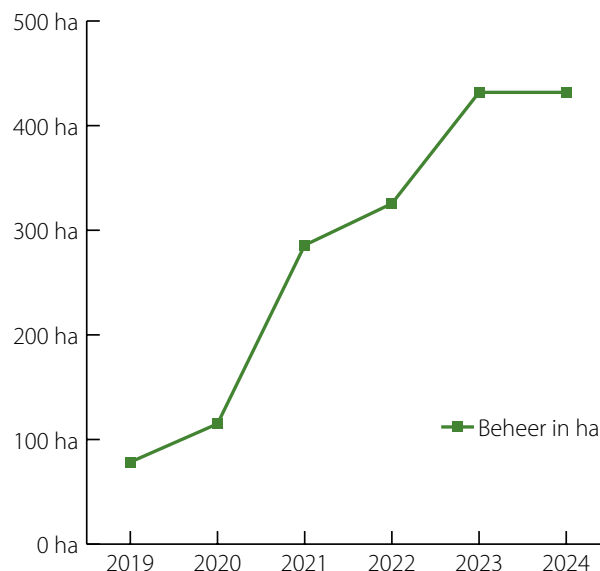
De NFW ontzorgt de leden doordat het contract met de provincie Fryslân via de vereniging loopt. De vereniging zorgt voor de uitbetaling aan de beheerders enerzijds, maar controleert ook of het beheer (goed) is uitgevoerd. Via de NFW hebben de beheerders een werk- en beheerplan toegestuurd gekregen aan de hand waarvan ze hun werkzaamheden kunnen invoeren.

In 2024 is op een aantal percelen een nulmeting gedaan op het terrein van kruiden en grassen. Aan de hand van de meting hebben de beheerders adviezen gekregen hoe ze door aanpassingen in het beheer de natuurwaarde kunnen vergroten. Ook is er in gebieden SNL-monitoring uitgevoerd, waarbij flora en libellensoorten in kaart zijn gebracht.

Groei

Sinds de start van het PNb bij de Noardlike Fryske Wâlden is het aantal hectares in beheer met een factor 5,5 gestegen. De groei van het Particulier Natuurbeheer is gebonden aan het Natuurbeheerplan, welke wordt opgesteld door de Provincie. Met name rond de Burgumer Mar en De Leyen liggen nog agrarische percelen die omgevormd kunnen worden naar natuur. Hier kunnen nog groeimogelijkheden liggen voor het PNb.

De regeling is vrijwillig. Een eigenaar van een perceel binnen het Natuurbeheerplan hoeft dus niet mee te doen aan het omvormen van land naar natuur. Mogelijk struikelblok om hiertoe over te gaan is mogelijk de relatief korte subsidieperiode van zes jaar. Een langere subsidieperiode zou een beheerder meer zekerheid bieden en kunnen motiveren om percelen om te vormen naar natuur. NFW zet zich hiervoor in.

Beheertype	Hoeveelheid beheer bij NFW
Kruiden- en faunairijk grasland	105,07 ha
Elzensingel	4.500 m
Zoete plas	45 ha
Veenmoeras	22 ha
Dynamisch moeras	4 ha
Vochtig hooiland	50 ha
Zilt- en overstromingsgrasland	10 ha
Vochtig weidevogelgrasland	178 ha
Hoog- en laagveenbos	0,8 ha
Eendenkooi	1 stk
Houtwal en houtsingen	0,02 ha

Stichting Particulier Natuurbeheer Noardlike Fryske Wâlden

Op initiatief van de NFW is in 2012 de Stichting Particulier Natuurbeheer opgezet met de gedachte om vrijkomende gronden (van bijvoorbeeld de provincie), omgezet naar de functie Natuur en binnen het werkgebied van NFW, aan te kopen als de kans zich zou voordoen. Het beheer wordt dan in handen gegeven aan, bij voorkeur, leden van de NFW. Tot dusver is nog niet tot aankoop overgaan. Het bestuur blijft evenwel alert voor het geval zich een mogelijkheid voordoet.

Het bestuur bestaat uit:

- Wout van Vulpen (voorzitter)
- Pier Jan Boersma (penningmeester en vertegenwoordiger vanuit NFW)
- Dick Zeinstra (secretaris)
- Theo Mulder (algemeen lid)

Hoogtepunten 2024

Januari

NFW was uitgenodigd voor het tweedaagse **Plantekongres** in Denemarken, waar 1500 deelnemers: boeren, wetenschappers, adviseurs en ambtenaren aan deelnamen. Namens de vereniging reisden voorzitter Albert van der Ploeg en directeur Gerrie Visser af naar Herning. Zij werden gevraagd te vertellen over het stelsel met agrarische collectieven in Nederland. Waar we in Nederland veertig van deze collectieven hebben, is in Denemarken nog sprake van een op een contacten en contracten met overheden over agrarisch natuurbeheer. De Deense bezoekers waren zeer geïnteresseerd in onze werkwijze en wilden veel informatie over hoe ons systeem zich verhoudt tot Europese wetgeving. Ook waren ze benieuwd naar de samenwerking met de overheid en onze werkwijze waarin we enerzijds contracten afsluiten met de overheden en anderzijds met onze leden.

Tweedaagse
Plantekongres in
Denemarken

Maart

Wethouder Jouke Spoelstra kreeg uit handen van bestuurslid Pier Jan Boersma een **kaart** met daarop alle activiteiten in Nationaal Landschap Noordlike Fryske Wâlden. Het initiatief van deze kaart komt van stichting Regiomarketing Toerisme.

April

In april werd door gedeputeerde Sijbe Knol het eerste **bord onthuld** van een serie nieuwe borden met daarop kenmerkende plant- en diersoorten van de NFW en met aandacht voor de houtwallen en elzensingels.

Op de Algemene Leden Vergadering (ALV) namen bestuursleden Tom de Jong en Pieter de Vries **afschied**.

21 februari

Ruim 13.000 **bomen** werden uitgedeeld aan 86 boeren en particuliere leden van Vereniging Noordlike Fryske Wâlden. Zie ook blz 15 Droge dooradering.

PROEF & BELEEF

DE NOARDLIKE FRYSCHE WÂLDEN

Juni

Tien boerenbedrijven deden mee aan het evenement **Proef & Beleef** de Noardlike Fryske Wâlden. De dag trok ruim vierhonderd bezoekers. Lees op blz 27 meer over deze activiteit.

Mei

Versterking van de afdeling Financiën op het kantoor van NFW met de komst van Tom de Jong als themacoördinator.

Juli

6 juli was de zestiende editie van de **Swaddekuier**. Ruim duizend deelnemers legden een route van 10, 20 of 40 kilometer af door de Noardlike Fryske Wâlden.

Augustus

Op 24 en 25 augustus stelden veel van onze leden hun land beschikbaar voor het jaarlijkse evenement **Brommels!** Overal waar de de paarse Brommels!-vlag wapperde mochten liefhebbers het land in om bramen te plukken.

September

Dertig leden deden mee aan de kennisbijeenkomst **Botanische Weideranden** op het bedrijf van bestuurslid Pier Jan Boersma in Eastermar. Natuurgids Betty Kooistra vertelde over de soorten en hoe je die kan herkennen.

Scan de QR-code voor een gedetailleerde tekening

Oktober

Op 1 oktober vond in Old Dutch in De Westereen het symposium 'Sa kin't ek' plaats. Vereniging Noardlike Fryske Wâlden organiseerde deze avond in het kader van klimaatverandering voor haar leden en stakeholders. Met ongeveer 110 deelnemers was het een goede opkomst. Marjan Minnesma (Urgenda) vertelde over de zoektocht naar het gezond en betaalbaar houden van het voedselsysteem. Welke producten zouden er geteeld moeten worden en op welke wijze om

het klimaat te sparen? Daarna gaf Albert van der Ploeg (voorzitter vereniging Noardlike Fryske Wâlden) een kader van de gebiedsofferte. De gebiedsofferte is een plan waarin boeren hun aandeel, en de kosten daarvan, omtrent klimaatverandering en de toekomst kunnen vastleggen. „Het is als het ware een afspraak tussen de maatschappij, de vereniging en haar leden”, aldus voorzitter Albert van der Ploeg. De gebiedsofferte van de NFW kijkt naar de mogelijkheden in dit gebied.

November

Zo'n veertig leden deden mee aan de kennisbijeenkomst **Klimaat & Bodem** en lieten zich voorlichten over de eerste resultaten van een proef met bodemverbeteraar bokashi. Ook konden ze een proefveld bij Geert Broersma met eigen ogen beoordelen.

Benieuwd naar de resultaten met de Bokashi-proef? Scan de QR-code.

December

Op boerderij Hammerslag in Westergeest presenteerden de projecten die zijn opgezet met de stichting Fjildlab zich op een **eindsymposium**. Ook werd er besproken hoe de samenwerking een vervolg kan krijgen.

De **Douwe Hooglandprijs** werd 19 december uitgereikt aan Jacob Bijsma uit Broeksterwâld. Lees het interview op blz 16.

Marije Klever van BoerenNatuur sprak op de **ALV** van 20 november over de toezeggingen voor de extra 500 miljoen euro voor agrarisch natuurbeheer. Tijdens de vergadering werden Henk Oud uit Aldtsjerk en Sienieke Noofdhof-Heeres benoemd tot algemeen bestuurslid van de vereniging.

Wouter van Dieren

Lid Raad van Advies

Boeren moeten duidelijke keuzes maken”

Wouter van Dieren was als lid van de Raad van Advies één van de drijvende krachten achter het symposium *Sa kin't ek* van 1 oktober 2024, waar met de leden van de Noardlike Fryske Wâlden werd gekeken naar een toekomstbestendige landbouw in tijden van klimaatverandering.

Wouter van Dieren (1941) was in de jaren zeventig redacteur wetenschap bij Elsevier en de NCRV en werd in één klap bekend toen hij in 1971 de hand wist te leggen op het rapport 'Grenzen aan de Groei' van de Club van Rome en de resultaten voortijdig naar buiten bracht.

Wetenschappers van het Massachusetts Institute of Technology berekenden, met behulp van de eerste computers, in opdracht van de Club van Rome de gevolgen van de bevolkingsgroei en het tekort aan grondstoffen. De conclusie was verontrustend: het hele voedselsysteem „knalt in elkaar”, vertelt Van Dieren.

Sinds de publicatie van het rapport, dat in 1972 officieel uitkwam, zijn de voorspellingen door de klimaatverandering versneld uitgekomen. „Het wordt te heet, te droog, te koud en invasieve soorten zullen onze dragende ecosystemen ontwrichten”, aldus Van Dieren.

Van Dieren is ruim vijftig jaar na de publicatie van het rapport een grote naam in de wereld van duurzaamheid en milieu. Hij is betrokken bij allerlei initiatieven en instanties op dit gebied en sinds de jaren negentig ook zelf lid van de Club van Rome.

Ongeveer tien jaar geleden werd hij gevraagd als lid van de Raad van Advies. In die hoedanigheid denkt hij mee over ontwikkelkansen voor en duurzaamheidsdoelstellingen van de vereniging en de agrarische sector in het algemeen. Het landbouwsysteem moet op de schop, stelt hij. Klimaat en het tekort aan grondstoffen is hét thema waarmee de vereniging aan de gang moet.

Want alles verandert: de bodem, de waterhuishouding en door de klimaatverandering ook de gewassen die je kunt telen. „De klimaatgordels schuiven op naar het Noorden.” De stijging van de zeespiegel zal ook effect hebben op het grondwater. En dan heeft hij

het nog niet eens over de grondstoffen. „Fosfaat is over tien jaar op. En zonder fosfaat geen groene wereld”

Van Dieren ziet graag dat er een vervolg komt op het symposium, bijvoorbeeld in de vorm van een NFW-boerenparlement dat plannen smeedt en de voortgang van de veranderingen bespreekt. „Dit enthousiasme moet je vasthouden.”

De vereniging beschikt volgens Van Dieren over een enorme bron van ‘boerenintellect’. „Ik ben altijd onder de indruk van de jonge boeren die ik bij bijeenkomsten aan het woord hoor. Nederlandse boeren horen bij de besten van de wereld. 80 procent van onze productie gaat naar export, wat maar laat zien hoe goed de agrariërs het hier doen. Denk dus in de Noardlike Fryske Wâlden niet dat je klein of onbeduidend bent. Je levert aan een enorme markt.”

Maar wil je dat ook, produceren voor de wereldmarkt? „Daarin moeten wij een duidelijke keuze maken, ben ik van mening. Je kunt er ook voor kiezen lokaal te produceren. Dat is misschien beter voor de bodem, de waterhuishouding, en de biodiversiteit. Maar dat betekent wel dat je afscheid moet nemen van een Friesland Campina en terug zou moeten naar een eigen corporatie.”

Raad van Advies

De Raad van Advies van de Noardlike Fryske Wâlden bestaat naast Wouter van Dieren uit:

- **Judith Westerink:** senior onderzoeker bij Wageningen University. Ze kijkt naar het bevorderen van biodiversiteit op boerenland.
- **Jan Douwe van der Ploeg:** emeritus-hoogleraar Rurale Sociologie bij Wageningen University en auteur van onder meer ‘Gesloten wegens stikstof’. Van der Ploeg is nog betrokken als Adjunct Professor bij China Agricultural University in Beijing en is bestuurslid van Agroecology Europe.
- **Sjoerd Galema:** oud-gedeputeerde en melkveehouder. Als toezichthouder is hij betrokken bij tal van (Friese) maatschappelijke organisaties.
- **Gerrit Hiemstra:** meteoroloog en oprichter van een adviesbureau op het gebied van weer en klimaat. Ook is hij medeoprichter een bedrijf in klimaatneutraal bouwen. Voor zijn inzet om de klimaatproblematiek inzichtelijk te maken voor het grote publiek ontving hij de Machiavelliprijs 2021.

Nationaal Landschap

Proef en beleef

Een dag vol activiteiten op verschillende boerenerven in ons werkgebied. In Drachtstercompagnie werden 's ochtends meer dan 40 nestkastjes getimmerd. In Kollumerpomp gingen bezoekers met trekker en wagen het veld in om de kievit en scholeksters te horen, terwijl in Eastermar zo'n 20 deelnemers de kenmerkende zandpaden bewonderden.

Tijdens verschillende excursies leerden aanwezigen over nestkastmonitoring, nachtvinders, en eetbare en geneeskrachtige kruiden en planten. De dag bood ook wandelingen door het landschap, een kennismaking met de kerkuil, en een bezoek aan de natuurkijkhut van NFW. Er werd afgesloten met een groot diner op het bedrijf van De Jersey Molkerij, georganiseerd in samenwerking met Herberg Foestrum. Bijna 100 liefhebbers genoten van een bourgondisch driegangendiner met streekproducten van het eigen erf. Het was een geslaagde dag waarin inwoners kennis konden maken met het bijzondere landschap en het werk dat onze leden uitvoeren om dit te behouden.

Wil je meehelpen dit landschap mooi te houden? Word dan vriend van onze vereniging:
noardlike.fryskewalden.nl/word-vriend

Jeugdeducatie

Wethouder Jelle Boerema van Achtkarspelen en voorzitter van de vereniging Noardlike Fryske Wâlden Albert van der Ploeg gaven begin september het startsein van het lesprogramma 'Takomst foar in unyk Lânskip' bij Boer Sikkema in Harkema. De wethouder zaagde, samen met kinderen uit groep 8 van OBS It Holdernest uit Harkema, de eerste tak van de elzensingel in het veld. Als dank voor de ontvangst zongen de schoolkinderen de wethouder, NFW- voorzitter en de boer toe met een lied: 'Alle gear nei bûten. Wat in moaie dei. Elzensingel, dykswâl, nim dyn seage mei.' Dit jaar waren bijna 1.000 basisschoolleerlingen uit het werkgebied aan de slag met het lesprogramma.

Nationaal Landschap

Een Nationaal Landschap is een door de overheid aangewezen gebied in Nederland waarvan is aangegeven dat er zich een unieke combinatie van agrarisch gebied, natuur en cultuurhistorie bevindt. Het behoud van het landschap staat centraal, terwijl economische en recreatieve activiteiten mogelijk blijven.

De agrarische sector speelt een cruciale rol in het behoud en beheer van het Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden. Door traditionele landbouwmethoden te combineren met natuurbeheer, onderhouden boeren de karakteristieke elzensingels, houtwallen en kruidenrijke graslanden die het landschap zijn unieke uitstraling geven. Ze dragen bij aan biodiversiteit door extensieve veehouderij toe te passen, waardoor weidevogels, insecten en kleine zoogdieren voldoende leefruimte behouden. Daarnaast werken boeren samen met natuurorganisaties en overheden om duurzaam landgebruik te stimuleren en het landschap in stand te houden voor toekomstige generaties.

Swaddekuier en Brommels!

Beide evenementen zijn een mooie manier om het Nationaal Landschap te ontdekken. NFW leverde hier een bijdrage aan door activiteiten en informatiekraampjes omtrent beheer en behoud van het landschap te regelen. Ook in 2024 trokken zowel Brommels! als de Swaddekuier weer een mooi aantal deelnemers.

NFW online

NFW is actief op de volgende social media-platformen: X (1047 volgers) Facebook (1931 volgers), Instagram (659 volgers), LinkedIn (626 volgers) en Youtube (81 abonnees).

Nieuwsbrieven

De vereniging brengt twee verschillende nieuwsbrieven uit. Voor de algemene nieuwsbrief kunnen alle geïnteresseerden zich inschrijven via de NFW-website. Beheerders krijgen drie keer per jaar een speciale nieuwsbrief met informatie over beheeractiviteiten.

Scan de QR-code en meld je aan voor de nieuwsbrief

Op verschillende plekken in de Noardlike Fryske Walden werd water op het land gezet (plasdras)

Media

NFW verscheen verschillende keren in de media. Bekijk onze belangrijkste nieuwsitems van 2024 op onze site.

Lees alle nieuwsberichten op onze website

noardlikefryskewalden

12

1

1

1

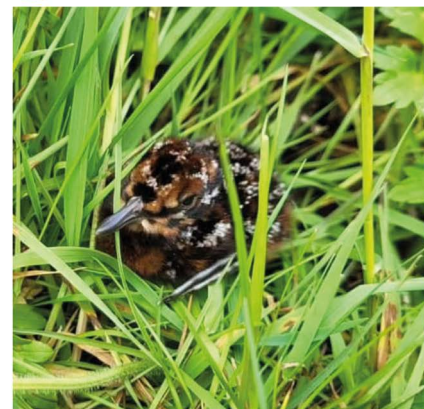
noardlikefryskewalden De eerste kuikens kruipen uit het ei. Ze zijn kwetsbaar in het donker. Houd uw kat 's nachts binnen van half april tot half juni.

#poesindemand #kuikensinhetland

22 april 2024

noardlikefryskewalden

21

1

1

1

noardlikefryskewalden Een van onze beheerregisseurs kwam gister dit prachtige watersnip kuiken tegen in het weidevogel gebied van NFW-lid Renze Roorda. Een zeldzame weidevogel

#weidevogels #watersnip

8 mei 2024

**Ast wist wêr 'st weikomst,
kinst ek better bepale
wêr 'st hinne wolst”**

Onzichtbaar werk

In het voorwoord geeft Albert een treffende samenvatting van activiteiten en acties uit 2024. Ook de rest van dit jaarverslag staat hiervan bol. Maar in elk jaar bereiden we ons natuurlijk ook voor op het daaropvolgende jaar.

Een belangrijke aanleiding hiervoor vormde de zogenaamde Contourenbrief, die het ministerie van LNVN op 29 november 2024 publiceerde, met (u raadt het al) de contouren voor de ontwikkeling van Agrarisch Natuurbeheer, wat overigens meer omvat dan alleen het ANLb. Het voordeel en tegelijkertijd het nadeel van contouren is, dat je niet precies weet waar de grenzen zijn.

Ondanks dat er nog veel onzeker is, hebben wij ons waar mogelijk voorbereid, zodat we kunnen schakelen zodra de tijd daarvoor rijp is. Dat betekent dat we ons klaarstomen voor een passende organisatie en goede samenwerkingen met onder meer de andere collectieven via BoerenNatuur Fryslân en BoerenNatuur op het gebied van Agrarisch Natuurbeheer en Particulier Natuurbeheer. Ook gaan we verder met de concretisering en uitvoering van de Gebiedsofferte.

Verder kijken we naar vele andere onderwerpen waar wij ons als vereniging voor willen inspannen, onder meer voor activiteiten voor ons Nationale Landschap. Hierin willen we ons de komende tijd meer laten leiden door de geschiedenis van het landschap en de inwoners.

Naast het zichtbare werk, waarover jullie in dit jaarverslag kunnen lezen, was er dus ook veel onzichtbaar werk voor de toekomst. We treffen onze leden daarbij graag als meedenker, meekijker en meedoener in onze koers. 2025 startte daarom met afdelingsbijeenkomsten over toekomstige mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer.

2024 leek dus werk in de luwte, maar wat voor aandacht voor de historie geldt, gaat ook op voor het vele voorbereidende werk in dit jaar: „Ast wist wêr 'st weikomst, kinst ek better bepale wêr 'st hinne wolst.”

Gerrie Visser,
Algemeen Secretaris/Directeur

Meer informatie over de vereniging en het Nationaal Landschap?
www.noardlikefryskewalden.nl